

עלון להפצת
המוסר

הסביבות

"אוהל יוסף" - גובהרדוק ירושלים

ע"ש ישיבתו הראשונה של רבינו גרשון ליבמן זצ"ל נוסדה גסו וילנא תש"ב

אייר התשפ"ו

פרשת בהר - בחוקתי

גליון מספר 579 (519)

דגל המוסר לרבינו גרשון ליבמן זצ"ל - בהר

"לא תעשו לכם אלילים, ופסל ומצבה לא תקימו לכם..."
כי אני ה' אלהיכם" (כ"ו, א')

השאלה שרשי"י מביא בתחילת הפרשה: מה ענין שמיטה אצל הר סיני? אף אנו נאמר: מה ענין שמיטה אצל עבד לנכרי?

אנו עדים אצל התלמידים לעלויות וירידות. הכל תלוי ב"מצב הרוח", או ליתר דיוק בנסיגות. פעם התלמיד השיג כבוד וזה נותן לו חשק ומדרכו אותו ללמוד בהתלהבות. וכשהוא משיג בזיון, הרי רוחו נשברת בקרבו והוא מהלך נכאים ולא לומד אצלנו אנו עושים בידור המצב, אנו מגלים את המקור והסיבה של התנהגותו וכוה נסתיים הענין. התרופה שלנו ידועה לגשת לבית המוסר, להתחזק, ולחזור לאיתנו.

אבל, היעלה על דעת מישוה שהנסיון הקטן שבו נמצא תלמיד ברגע זה יביא אותו חס וחלילה עד ועד בכלל עד לעזוב את הישיבה ולעבוד עבודה זרה? לא יעלה על הדעת. מי שיעלה כזו השערה יגידו עליו שהוא בעל דמיון מופלג או שנשתבשה עליו דעתו. אך מה נעשה וחיו דברים מעולם! מה נעשה והיינו עדים למקרים של "שנה המשך בעמוד ב'

תהליך הירידה

רש"י בשם תורת כהנים: כנגד זה הנמכר לנכרי, שלא יאמר: הואיל ורבי מגלה עריות אף אני כמותו, הואיל ורבי עובד עבודת כוכבים אף אני כמותו, הואיל ורבי מחלל שבת אף אני כמותו, לכך נאמרו מקראות הללו. ואף הפרשיות הללו נאמרו על הסדר: בתחילה הוזהר על השביעית, ואם חמד ממון ונחשד על השביעית, סופו למכור מטלטליו, לכך סמך לה "וכי תמכרו ממכר". לא חזר בו, סוף מוכר את ביתו. לא חזר אחותו. לא חזר בו, סוף מוכר את ביתו. לא חזר מן הראשונות. לא חזר בו, סוף מוכר את עצמו. לא חזר בו לא דיו לישראל אלא אפילו לנכרי.

לכאורה הסדר הזה שהתורה מסדרת כאן לא היה עולה על דעתנו. אנו רגילים לחפש לכל התנהגות סיבה, ומסתפקים במציאת הסיבה. איך יעלה על דעתנו, בראותנו אדם החשוד על השביעית שסופו למכור את עצמו כעבד לגוי? גוזמה כזו, כל כך רחוקה לא רק מן המציאות, אלא אף מן הדמיון. ועל זה יש לשאול מעין

בטחון מהו ?

"ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשבע ... וכי אמרו מה נאכל בשנה השביעית ... ועשת את התבואה לשלש השנים" ודברי הפסוק סותרים זה את זה, דבתחילה אומר הפסוק ואכלתם לשבע, ומשמע שיהיה שובע גדול ופרש"י שבתוך המעיים תשרה הברכה, ועי"ז יהיה אוכל לכל השנים, ובהמשך אומר הפסוק "ועשת את התבואה לשלוש השנים" דמשמע שיהיה יכול רב בשנה השישית ועי"ז יספיק לכל השנים. והדברים לכאורה סותרים זה את זה.

יש שני סוגי בטחון. האחד הבוטח בה' בלב שלם והוא מקבל שובע עצום בתוך מעיו ובכך מתקיימת פרנסתו, וזהו ללא השתדלות כמעט כלל. והשני, ששואל "מה נאכל" ואפילו שהוא חזק בבטחון, מ"מ הוא שואל ודואג מה יהיה? ולזה התורה אומרת "ועשת את התבואה לשלש השנים" אכן תהיה הרבה תבואה, אך יצטרכו לעמול לאסוף את התבואה ולשמור אותה לשלוש השנים.

אצל בעל הבטחון המושלם מלבד שכרו הגדול - הרוגע העצום שיש לו שאינו שואל מה יהיה, הוא הרוגע של האדם שאינו שואל מה יהיה, הוא אף לא צריך שיהיה לו הרבה תבואה. הבטחון נותן שאף לא ירצה יותר, זוהי מעלה הגדולה.

אך הבטחון האחר, אף שבוטח בה', - אינו רגוע לגמרי, הוא מקבל חובה יותר עבודה בהשתדלות לאסוף ולשמור.

נשנו לעצמינו דבר נוסף, שבסופו של דבר לשניהם יש אותו הדבר...

ככל שנתחזק יותר במידת הבטחון - כך נזכה לשפע יותר עם פחות השתדלות.

[ספורנו פרשת בהר] **הסביבות**

מעשה רב

גודל הברכה - כגודל הבטחון

האיצו בו לשוב אליה בהקדם. "עוד רגע קט לא ייוותר מה לאכול בבית" - טענו לו, אך הוא באמונתו הזכה שב על הדברים ששמע מה'אלשיך' הקדוש שהכל מאתו יתברך, וכי הרבה דרכים לו למקום להמציא מחיה למי שבוטח בו.

האם קבלו בני הבית את דבריו והחליטו לנהוג על פיהם, או שמא הם פעלו מחוסר בריה - זאת לא נוכל לדעת, אך מכל מקום כבר למחרת נפרדו ממקור הפרנסה היחיד של בעל הבית, ומכרו את החמור והעגלה לגוי בן המקום.

כבר בפעם הראשונה שעשה בהם הלקוח החדש שימוש, הוא חש שעשה את עסקת חייו. כאשר הלך עם העגלה הרתומה לחמור לחצוב אבנים מההר, מצא לפתע מטמון של זהב. שקים גדולים מלאים במטילי זהב הוחבאו שם על ידי מאן דהו, וברגע אחד נפלו לידיו. האיש לא ידע את נפשו מרוב אושר ועושר,

ה'אלשיך' הקדוש מסר פעם שיעור בנושא הביטחון. הוא הרחיב בחשיבות הדבר - מאבני היסוד של היהדות, ונתן דגש על חשיבותה של מדרגת הביטחון הגבוהה ביותר - ביטחון מושלם בה' יתברך ללא כל השתדלות מצדו של האדם.

בשיעור ישב יהודי תמים וישר דרך, שהתפרנס מהובלת חומר וטיט בעגלה הרתומה לחמור. כאשר שמע את דברי ה'אלשיך', קיבל את הדברים בתמימות טהורה ובאמונה מוחלטת, והחליט לעזוב את עבודתו. 'לשם מה עלי לעמול קשה כל ימי חיי?' חשב לעצמו, 'אם האדם יכול לבטוח בה' ולקבל את צרכיו מהשמים, הרי כל השתדלותי מיותרת!'

סגר האיש, אפוא, את עסקי ההובלה, ותחת זאת רגליו הובילוהו אל בית המדרש, שם ישב כל היום לצד התנור ואמר פרקי תהילים בכוונה מרובה. אשתו ובניו שלא הבינו מה זאת אירע לאביהם שכך זנח את מלאכתו בפתע פתאום,

ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשבע וישבתם לבטח עליה. וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו. וצוית את ברכתי לכם בשנה הששית ועתה את התבואה לשלש השנים. (כ"ה, י"ט-כ"א)

לכאורה, עלינו להבין: מאחר והתורה מבטיחה לשומרי השמיטה את ברכת "ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשבע", מדוע יש לחוש שישאלו - "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית"? הלא ברכתם מובטחת, כפי שנאמר בפסוק הקודם! ובכלל, מהו החילוק בין ברכת "ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשבע" המובאת בתחילה, לבין ברכת "וצויתי את ברכתי בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים" הנאמרת כתגובה לקושיית -

"מה נאכל בשנה השביעית"? את התשובה נבין על פי המעשה הבא, המובא בספרו של ה'סבא' מנובהרדוק 'מדרגת האדם':

על פרשת השבוע.....עמוד ב'
מוסר הפרשה.....עמוד ג'
דגל המוסר בחוקותי.....עמוד ה'
עמל התורה.....עמוד ד' ו'
גבי אבות.....עמוד ו'

המשך בעמוד ג'

דגל המוסר בהר / המשך

יבטח באדם, ושם בשך זרועו, ומן ה' יסוד לבו וגו'". התורה בתחילת הפרשה מבטיחה לנו הבטחות ברורות "וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית, ועשת את התבואה לשלש השנים וגו'". וכדי שהאדם ירגיש את ברכת ה' הזו, עליו להתחזק בבטחון בה' ולהשריש בלבו את הידיעה כי לי הארץ, כי גרים ויתושבים אתם עמדי.

חוסר הבטחון בה' הוא המביא את האדם להתדרדר ממצב למצב. בהתחלה הוא חשוד על השביעית, ואחר כך הוא מעדיף לבטוח באדם, ואפילו בגוי שהוא יבטיח לו את מזונו ואת קיומו ובלבד שלא יישאר תלוי בבטחון בה' שאינו נתפס אצלו בחוש. אין להפריד בין חמדת הממון אצל האדם לחוסר בטחון בה'. חמדת הממון היינו שהאדם רוצה עוד יותר ועוד יותר ממנו, יש לו מנה, רוצה מאתיים... אין אדם מת וחצי תאוותו בידו. הוא רוצה להיות בטוח שיש לו כדי קיומו, ואינו רוצה להישאר תלוי ועומד: מאין יבא עזרי? ולא רוצה להרגיש בחוש שהממון נמצא תחת ידו וסומך עליו כי יספק לו את כל צרכיו ויפדה אותו מכל צרה. אבל זו טעות וטעות זה תדרדר אותו עד כדי למכירת עצמו לגוי, או אז יתחיל לתרץ את התנהגותו בתיאוריות: הואיל ורבי מגלה עריות אף אני כמותו, הואיל ורבי עובד עבודת כוכבים אף אני כמותו.

ענינו ראו ולא זר. מי שעוב את הישיבה בגלל הרעון לעבוד למען הפרנסה ומחמת חמדת הממון, סופו שירד פלאים ולבסוף מתרץ את עצמו שהוא, מטעמי דרך ארץ, ודרך ארץ קדמה לעולם, הוא חייב לעשות ככל הגויים אשר סביבותיו. עליו להתחזק במידת הביטחון בה', ולהרגיש שהכל מאתו יתברך, ואז נגיע לתכלית הברכה: "ברוך הגבר אשר יבטח בה' והי' ה' מבטחו... והי' עלהו רענו ולא ימיש מעשות פרי".

ופירש" בגלל שטות קטנה. התורה קובעת כזה תהליך כאן בוודאות. לא השערה ולא דמיון.

אנשים אחדים עברו אתנו את מוראות השואה, והיה להם מקום להתחזק בהשגחת ה' וביראת שמים ולהגיע למסקנה כפי שמוכח בפרשת האזינו: "לו חסמו ישכילו זאת יבינו לאחריתם. איכה ירדוף אחד אלף ושניים יניסו רבבה, אם לא כי צורם מכרם והי' הסגרים?" והם, להיפך התרחקו מתורה ויראת ה', ומקומם לא יכירנו היום בעם ישראל! זוהי עובדה. מי ילך ויתאכזר עליהם ויכרר להם שהם הגיעו לתוצאה זו בגלל שהיו לקויים בחמדת הממון למשל, בבחינת חשודים על השביעית?

הם משמיעים תיאוריות וחכמות שונות כדי להלאים בנק פרטי של קבוצה מסוימת. להצדיק את דרכם, ובלבד שלא יעלה נגדם חשד כזה. **לאחרונה שמענו** על ממשלה שמצדיקה את עצמה בתיאוריות שהכל לטובת האזרח והמדינה. וכי יעלה על הדעת לחשוש בהם שבסך הכל יש כאן חמדת הממון? שאלביא דאמת הצלחת הבנק היא לצנינים בעיניהם והם מעדיפים שהרווחים ייכנסו לכיסיהם שלהם? מי שניגד כזו השערה עלול למצוא את עצמו בבית המשפט נתבע על הוצאת שם רע על מנהיגי המדינה, ודינו ייחרץ כדין מסית ומדיח.

כאן התורה בפרשה שלימה וארוכה, לפי סדר קבוע ולא מקרי, מתארת את תהליך הירידה של האדם החל בחמדת הממון שמתבטאת בחשד על השביעית עד למכירת מטלטלים וקרקעותיו, וביתו, נטילת הלוואות בריבית, ומכירת עצמו, ולא ליהודי כי אם לגוי. כל המצבים האלו שאליהם הוא נקלע קשורים זה לזה באותה סיבה, והיא, חוסר בטחון בה'. "ארור הגבר אשר

דברי רבותינו בעלי המוסר על פרשיות השבוע

בעלי המוסר

הסבא מנובהרדוק זצ"ל

"וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית" (כה, כ).

צריך לבאר מתי ישאלו מה נאכל, והרי קודם שנת השביעית עדיין אין מקום לשאול כיון שיש לו מה לאכול, וכשיבוא שנת השביעית הרי כבר הבטיחה התורה שבשנה הששית תבורך השדה לשלוש שנים, ואם כן אין לו מה לדאוג.

ביאר הסבא מנובהרדוק זצ"ל ענין זה, שהשאלה הזאת תהיה כבר בשנה הראשונה של השביעית, שכבר האדם מתחיל לפחד מה יהיה בעוד כמה שנים, ועקב כך הוא מתחיל לחסוך ולקמץ מכל חודש בעבור שנת השמיטה, והוא חושב שעושה כן אף לשם שמים כדי שלא יגיע לחרפת רעב.

אבל השתדלות זו היא נגד מטרת דין השמיטה, שיבוא לידי בטחון מוחלט בה' שאינו עובד כלל בשדהו, ובטוח בה' שידאג לו לכל חסרונו. ואדם כזה אף שמקיים את מצות השמיטה שאינו עובד באדמה, אבל הפסיד את כל מהות המצוה.

ולכן כתבה התורה בפסוק הקודם "ואכלתם לשובע" – ואין זו רק הבטחה בלבד, אלא בגדר שיש מצוה לאכול לשובע ולא לקמץ עבור שנת השמיטה.

"וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים" (כה, כא). עוררו בעלי המוסר, שאין הברכה אלא למי שבוטח בה', ולפי מדת ההתקרבות אל ה' כך תחול עליו השגחת ה' וטובו. וכדברי המדרש על הפסוק "ה' צלך" מה הצל הזה כשאתה מראה לו אצבע אף הוא מראה לך אצבע, וכשאתה מראה לו יד אף הוא מראה לך יד. וכתב בעל החובות הלבבות (שער הבטחון) שאם איננו בוטח באלקים בוטח בזולתו, ומי שבוטח בזולת ה' מסיר האלקים השגחתו מעליו, ומניח אותו ביד מי שבטח עליו. וכבר אמר שלמה המלך (משלי ג, ה) "בטח אל ה' בכל לבך ואל בינתך אל תשען", וביאר הגר"א שיהא לבך שלם במדת הבטחון ולא במקצת הלב, שלא תאמר אבטח בה' אך אני מחויב לעשות ולהשען גם על שכלי, ולכן אמר שאל תשען, שאפילו בתורת משענת לא יהיה לך שכלך אלא בטח בה' בכל לבך.

מסופר שפעם הקשיב טייח אחד לדרשותיו של ר' ישראל סלנטר בעניני בטחון ואמונה, ולאחר הדרשה ניגש אליו הטייח ושאל אותו אם נכונים הדברים. ר' ישראל אישר לו את הדבר ואמר שהוא מקבל עליו אחריות שאם יבטח בה' שימצא לו עשרת אלפים רובל בודאי שישגיג אותם. הטייח הלך לביתו, עזב את עבודתו, ישב כל היום וקרא תהילים וציפה תוך בטחונו בה' שיבואו אליו עשרת אלפים רובל. עברו שבועות והפרוטה כלתה מן הכיס ולא היה לחם בבית והוא עודנו עומד בביטחונו שהסכף יגיע אליו. וכשהרעב התחיל להציק לו ולבני ביתו האיצה בו אשתו ללכת לר' ישראל ולשאול את פיו למה לא התקיימה הבטחתו.

ר' ישראל הקשיב במנוחה לדבריו ואמר לו שהוא עדיין מאמין באמונה שלמה ואינו חוזר מאחריותו. אולם אם קצרה סבלנותו לחכות מוכן הוא לקנות ממנו את הסכום הנ"ל, ובמקרה יש כעת ברשותו חמשת אלפים רובל והוא מסכים לתת לו תמורת עשרת אלפים רובל המובטחים לו.

הטייח שמח מאוד על העסק הזה ומיד נאות לו. אז פנה ר' ישראל ואמר לו כלך לך לטייחותך! אם מוכן אתה להחליף את העשרת אלפים רובל בחמשת אלפים רובל, הרי הוכחה שביטחונך איננו מלא וממילא לעולם לא תשיג אותם.

מחשבת מוסר

אמרות ופתיגים

<p>"כל דבר שירצה יזול, וחשכל כשירצה ייקר" (ח"י המוסר)</p>	<p>ימות לבדו איש במוותו, אך רבים אשר תמית לשון שקר" (ח"י המוסר)</p>	<p>"בג"א בחייהם הם ישינים, ובמותם יקיצו משנתם" (ח"א)</p>	<p>"השגחת ה' עם המאמין, והנס עם הבורח"</p>	<p>"נקל לו לאדם לסבול מה שיוצעים עליו אלא אנשים חסרונים בסתר, ממה שיוכיחו אחד בגלוי" (ח"א)</p>
<p>"נעשה אדם, למדה התורה ענוה גדולה, העלם גברא רק בשביל האדם, ואחר שגרא כל העולם חתייב עם המלאכים אם לברוא האדם, אפשר עריך לסתור הכל ואין בדיעבד" (מהר"ל לייבוטשאנסקי)</p>	<p>(גדול אחד)</p>			

נקודה בפרשה

מצות שמיטה

"הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתה"

בתקופת בנייתה של ישיבת 'תורה אור' בירושלים, נוצר מצב שההוצאות היו רבות, והיה צורך לשלם לספקים ולקבלן וכסף אין. כשהתקרב היום – היו המקורבים והעובדים במתח, ושאלו את ראש הישיבה הגאון רבי חיים פנחס שיינברג זצ"ל מה יהיה עם התשלומים, אך הוא היה סמוך ובטוח שכשתגיע השעה – הכסף יגיע, ולא ניכר עליו שום לחץ...

יום קודם לכן נכנס למשרד הישיבה רבי אליעזר שוורץ, והביא איתו מעטפת כסף, ובה סכום כפול ממה שנדרש.

עובדי המשרד, שנכנסו לרבינו בשמחה לבשר לו על הדבר, סיפרו שהוא ציטט אז את דברי הספורנו על הפסוק (ויקרא כה יט) 'וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו, וצוית את ברכתי לכם השנה השישית ועשת את התבואה לשלוש השנים'. ומקשה, וכי רק משום שיאמרו

מה נאכל יצווה השי"ת את ברכתו? הלא אדרבה אם לא ישאלו, הינם יותר מאמינים?

מבאר הספורנו, שהמדובר הוא במי שדואג בשנה השישית כיצד יתפרנס, ואכן אילו לא היה דואג – היה מתפרנס בשביעית בדרך קלה יותר, לא על ידי ריבוי היבול בשנה השישית, אלא בדרך של 'ואכלתם לחמכם לשובע' (ויקרא כו ה), וכדברי רש"י שם 'אוכל קמעא ומתברך במעיו', ואז אין לו צורך בריבוי התבואה בשישית, ורק מי שבמדרגה פחותה יותר והוא שואל, הוא יקבל אמנם את ריבוי התבואה, אולם יצטרך לעמול בטיפול בו, ולשמור עליו שלא יתקלקל ולא ייגנב וכד', והוא עמל ויגע לחינם.

סיים הגר"ח פ: "עלינו להרגיל עצמנו לחיות באמונה פשוטה, בלי קושיות ושאלות, ואז נזכה להנהגה ניסית להתנהל בלי שום קושי".

(מגדלתו ומרומתו)

שבת שלום, אדמה...

כידוע, בקיץ תרפ"ח נסע בעל ה'ברכת שמואל', מרן הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל, למסע גיוס כספים באמריקה, עבור ישיבתו ישיבת קמניץ בליטא, שנקלעה למצב כלכלי קשה, וניצל את ההזדמנות כדי להפיח בה רוח של אמונה יהודית, ולחזק את שמירת התורה והמצוות.

היהודים התמודדו באותה תקופה עם נסיון קשה בשמירת השבת. אדם שהצהיר שאינו עובד בשבת – אפסו סיכוייו למצוא מקום עבודה.

רבי ברוך בער היה מקהיל קהילות ברבים, ומדבר ומזרח על חשיבות השבת ורוממותה, ועל גודל השכר שמצפה לאלו השומרים אותה כראוי למרות הקשיים והנסיגות.

מסופר, כי באחת השבתות עבר סמוך לחנות יהודית הנעולה על מנעול ובריה, ורצה לחזק את בעל החנות, לטעת בו רגשות אושר וזכיה על החלטתו האמיצה. מה עשה? ניגש למנעול, נישקו בחיבה, ואמר בהתפעלות: "הא! מנעול זה מכריז כי שבת היום! מנעול זה כי השם הוא האלוקים, ואנחנו עם ישראל עבדי השומרים את תורתו ומקיימים את מצוותיו!"

[הגאון הצדיק רבי אליהו לופיאן זצ"ל סיפר להגאון הצדיק רבי גדליה איימן זצ"ל את הסיפור בנוסח מעט שונה; רבי ברוך בער אמר לבעל החנות שסגר בשבת כך: "כשתסגור את החנות שים אחריך על המנעול ותשמע איך שהוא אומר ד' הוא האלוקים!"]

עובדה מופלאה זו, מעניקה לנו הסבר מצויין למקרה אחר, שאירע שנים רבות לאחר מכן:

כידוע, מיום שעלה מרן ה'חזון איש' זצ"ל לארץ ישראל, הוא השקיע כוחות מרובים להעמיד את המצוות התלויות בארץ על תילן, ופעל גדולות ונצורות כדי שישמרו את מצות השמיטה בכל הידוריה ודקדוקיה. בין שלל פעולותיו היה נוסע למקומות מרוחקים בארץ, כדי לחזק את ידי החקלאים גיבורי הכח שומרי שביעית.

בשנת תש"ה הדריס ה'חזון איש' לקיבוץ 'חפץ חיים', שם היו מספר חקלאים שהקפידו על מצות שמיטה. לנסיעה זו הצטרף גם מרן הרב מפוניבז' זצ"ל.

כאשר עמדו גדולי ישראל מול השדות הגדולים המושבתים, רחב ליבם משמחת המצוה, וחיוך רחב הוצק בשפתותיהם. ה'חזון איש' הביט על העץ ואמר בהתרגשות: "הא! א גוטען שבת בוימעאלע!" ["שבת שלום לך עץ!"], ואילו הרב מפוניבז' גחן על הקרקע ונשקה בחום ואהבה: "הא! א גוטען שבת אראד!". ["שבת שלום לך אדמה!"]

במושכל ראשון היה ניתן להסביר, כי עשו כן מחמת חביבות המצוה. אך יתכן לפי הסברו של רבי ברוך בער – שטען כי המנעול עצמו מכריז שבת – כי גדולי ישראל ראו באדמה המושבתת כמי שזועקת קבל עם ועולם אמונה בבוא עולם!

האדמה עצמה מכריזה מאליה כי האדמה שייכת לו יתברך! בשנת השמיטה האדמה מכריזה בקול גדול, כי גם מערכת פרנסתו הרגילה של האדם הנראית בעיני בשר כי היא תלויה בהשתדלות, אין זה אלא מתנת שמים. האדמה מכריזה כי השם הוא האלוקים ואנחנו עבדיו!

(אוצרותיהם אמלא')

פעם בשנת השמיטה עשה מרן הגרי"ז זצ"ל שטר פרחובל בפני הבד"צ של העדה החרדית, בביתו של הרב"ד מרן הגאון רבי זליג ראובן בנגיס זצ"ל.

כשסיימו איחל לו הגר"ד יונגריי זצ"ל "שיזכה ללכת לקבל פני משיח"...

הגיב מרן הגרי"ז "מנין אתם יודעים שיהיה דבר כזה, שילכו לקבל את פני המשיח???" כעבור זמן הראה רבי דוד יונגריי את דברי רש"י בעירובין (מג) על דברי הגמרא "כבר מובטח להן לישראל שאין אליהו בא, לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים מפני הטורח". וברש"י פירש "מפני הטורח, שמניחין צרכי שבת והולכין להקביל פניו". וא"כ מבואר מדברי רש"י, שאכן ילכו להקביל את פניו ממש.

המשך מעשה מוסר מעמוד א' <<<

אוצר של ממש התגלגל לידי והוא עתיד לשנות את חיי.

לאחר שהתאושש מההלם, החל להעמיס על העגלה במהירות שק אחר שק. הוא עמד לסיים את המלאכה, אך אז ניתקה לפתע אבן גדולה מראש ההר ונחתה על ראשו. הגוי מת במקום...

בינתיים המתין החמור עד בוש לאדונו, וכשהתאחרה השעה נשא את רגליו אל הבית אליו היה רגיל לשוב מידי יום במשך שנים רבות – בית בעליו הקודם. האשה וילדיה שמעו לפתע קול נעירה מוכר, ומשיצאו לחצר הבית הופתעו לראות את העגלה טעונה בשקי זהב...

סיפור התעשרותו הפתאומית של העגלון הפשוט עשה לו כנפיים במהרה. תלמידי ה'אלשיך' באו אל רבם בשאלה: "במה רב כוחו של האיש יותר מאתנו? הלא גם אנו שמענו פעמים רבות את דברי רבנו בשבח מידת הביטחון והתחזקנו בה, ואף על פי כן – מעולם לא עלתה כזאת בידינו ואנו נאלצים לעמול קשות להמציא טרף לבתינו, ואילו זה שמע פעם אחת את שיעורו של הרב

ובטח בה', וכבר הספיק לראות בחוש את ישועת ה"ה?"

השיב להם ה'אלשיך': "ישנו הבדל גדול בין הנהגתו של העגלון לבין הנהגתכם. כי בעוד הלה לקח את מידת הביטחון כפשוטה ללא ספקות ובלי שום פחד, משל אין בעולם מציאות אחרת כלל, אתם לעומת זאת חסרים את השלמות בביטחון. בוודאי שהנכם בוטחים בה', אבל לא במדרגה העליונה של ביטחון טהור ללא כל פקפוק. ומשום כך הנהגת ה' עמו הייתה שונה מהנהגתו אתכם".

הרי לנו, כי כך היא המידה: כאשר יהודי בוטח בה' בצורה מושלמת – יזכה לראות את ישועת ה' בדרך שמימית, וללא כל צורך בהשתדלות מינימלית מצדו. אך אם הביטחון איננו מושלם ומלווה בספיקות וחששות – גם הנהגת ה' כלפיו תהיה באותו אופן. ומכאן, תשובה לשאלתנו:

הנה, מובא בספרים הקדושים כי במידת הביטחון יש שתי מדרגות עיקריות: כאשר האדם בוטח בה' שימלא את צרכיו, אך בטחונו זה מלווה בחששות ופקפוקים שמא בסופו של דבר לא יקבל את מבוקשו – בדרגת ביטחון זו זוכה האדם לראות

את ישועת ה' אולם נדרש ממנו לעשות השתדלות קטנה. אולם ישנם יחידים, שלעתים נמנים דווקא על פשוטו של העל, שדרגת ביטחונם שלם בביטחון בה' וקושיית 'מה נאכל' כלל לא אנשים כאלו ישנה השגחה פרטית מיוחדת, בה לא נדרשת כל השתדלות מינימלית מצדו של האדם.

לאור זאת, כך מתבארים הפסוקים: "ועשיתם את חוקותי ואת משפטי וכו'" - כאשר לבבכם יהיה שלם בביטחון בה' וקושיית 'מה נאכל' כלל לא תעלה על דעתכם, אזי יתקיים בכם "ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשובע" – או אז לא תצטרכו אפילו לאסוף תבואה של שלוש שנים, אלא האוכל יתברך במעיקם, וכדברי רש"י על המילים "ואכלתם לשובע", משום שכאשר אתם שלמים במידת הביטחון – תקבלו את הברכה ללא כל השתדלות מצידכם.

אמנם, כאשר יקטן הביטחון אצלכם עד שתשאלו: "מה נאכל בשנה השביעית?" – אזי אצוה את ברכתי לכם בשדה והתבואה תצמח פי שלוש מבכל שנה. הברכה בשדה אמנם תרבה, אבל רק על ידי השתדלות מצידכם של עבודות השדה.

על הפרשה

שתהיו עמלים בתורה

תלמידו של הגאון רבי אברהם גרודזינסקי סיפר משמו שכאשר ברח מרן הגר"ח מבריסק זצוק"ל מעירו בימי מלחמת העולם הראשונה הוא הגיע לשהות בשכונת לר' אברהם. ביודעו שהגר"ח מחמיר מאד בנושא כשרות המאכלים עמל ר' אברהם על השגת מוצרים שישיבועו את רצונו של הגר"ח מיד ביום בואו אל העיר. הוא העמיס הכל על עגלה גדולה ופנה אל מקום השתכנותו של הגר"ח.

כאשר ניסה לנקוש על הדלת הוא שמע קולות רמים מתוך הבית. עברו מספר דקות וכשאף אחד לא שמע את נקישותיו הוא החליט לפתוח את הדלת בעצמו.

המחזה שנגלה לעיניו היה מדהים ומיוחד. הבית היה מלא פליטים מבריסק שהתלוו אל הרב וישנו בכל פינה אפשרית. כל חדרי הבית כולל הסלון והמטבח היו מלאים אנשים נשים וטף שהשתכנו יחדיו ושהרב מבריסק פרש עליהם את חסותו.

בפינת ההול עמדו מרן הגר"ח ובנו הגרי"ז וכללו כל המהומה הזו לא נוגעת אליהם... ספרים בידיהם והם מתווכחים ברמה על רמב"ם מוקשה. סברות וציטוטים נשלפים שם בחלל החדר, ובתוך כל המהומה וחוסר הוודאות של הבריחה וההשתכנות במקום לא מוכר שקועים השניים בעמלה של תורה בלי לשים לב למרחש סביבם.

* * *

פעם הגיע הגרש"ז אויערבך, ראש ישיבת קול תורה, לישיבה. בבואו ראה קבוצת בחורים שאיחורה לסדר. שאלם: מדוע הם מאחרים. התנצלו ואמרו, "אמש התקיימה חתונה של אחד הבחורים. והלא יש מצוה גדולה לשמח חתן וכלה..." הם רקדו, שמחו ושימחו, עד כלות הכוחות. חזרו לישיבה מאוחר בלילה, לפיכך לא הצליחו לקום בזמן לתפילה, וזו גם הסיבה שאיחרו לסדר.

אמר להם הגרש"ז, אני מבין את הצורך ללכת לשמח. אבל גם אני הייתי שם, באתי, אמרתי מזל טוב, רקדתי חצי דקה - וחזרתי לתלמודי. קראו הבחורים, רבנו, מה ההשוואה? כשהרב מגיע לחתונה, עצם הגעתו מביאה שמחה. אבל אנחנו, הבחורים, אם לא נרקוד ונשיר, אם לא נוציא את הנשמה ונחזור ספוגי זעה, מה תועלת יש לחתן בעצם בואנו?

אגב, מסופר, פעם יצא מרן הגר"ח אלישיב לחתונה. שאלו המשב"ק, "כמה זמן אנו עומדים לשהות בארוע?" אמר הגר"ח, "כדי תמונה..."

התכוון לומר, הלא זו בעצם התועלת שאני מביא בבואי לחתונה. שידעו כולם שהרב השתתף בשמחה. אם כן, די בכך שיצלמוני תמונה אחת עם החתן.

אמר להם הגרש"ז, "אתם צודקים. אבל לו הייתי נוהג כמכם בימי בחרות, לא הייתי יכול היום לשמח חתן וכלה בעצם הופעתו. אז, בצעירותי, לא חיפשתי מצוות שכאלו. העדפתי להתמיד בלימוד התורה ובעמלה, כך הגעתי לאן שהגעתי."

תמיד עלינו לערוך חשבון נפשנו, מה חשוב יותר ומה פחות. אתמול באו וכיבדוני בסנדקאות. אמרתי, "אשמח, אבל רק אם המדובר לא יהיה על חשבון שיעורי". התפלאו בעלי השמחה. הסברתי להם, "ודאי שעניין הסנדקאות הוא חשוב ונכבד. אבל, שיעור תורה, אפילו אם משתתף בו רק אדם אחד, חשוב בהרבה".

* * *

עוד מסופר, פעם, בישיבתו של הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל, איחרה קבוצת בחורים להגיע לסדר. שאלם ראש הישיבה לפשר העניין. אמרו לו: "בבית הכנסת הקרוב התקיים פדיון הבן, הלכנו לשמוע את הברכות החשובות ולענות אמן". אמר להם הרב, "תמהני עליכם, כאן ברחוב הסמוך ישנו בית מטבחיים, כל יום נאמרות שם ברכות נדירות על השטיחה, מדוע אינכם הולכים לשם? אלא, לא הברכות הן שמעניינות אתכם, הכיבוד העשיר הוא שהביא אתכם לשם..." אגב, מרן הרב שך, כאשר טען לו בחור שהלך לפדיון הבן, והרי כתוב שאוכל מסעודת פדיון כאילו צם פ"ד תעניות! הגיב בחריפותו ואמר, גם "דף" בגימטריה פ"ד...

* * *

מעשה ביהודי פשוט מתל אביב שהגיע בשנת תש"ה לירושלים. התייצב לפני כ"ק האדמו"ר מגור בעל ה'אמרי אמת' ונפשו בשאלתו: מה יעשה ופרנסתו דחוקה מאד, עולליו מבקשים לחם - אולי נכון הדבר שיוציא את בנו מן הישיבה על מנת שילמד אומנות ויסייע בפרנסת הבית?

השיב לו ה'אמרי אמת' כדרכו בקיצור מופלג: "הרי יש חינוך... מעשר בהמה..."

לא הבין האיש את פשר המילים הללו וחשש שמא לא הובן כראוי. חזר אפוא פעם נוספת על שאלתו כדי לקבל תשובה, אך הרבי שוב אמר לו בקיצור: "נו, חינוך... מעשר בהמה..."

יצא הלה מלפניו נבוך כולו ולא ידע לשיט עצה בנפשו. כיוון שיצא ראה בחוץ את בנו של הרב, בעל ה'בית ישראל', ניגש אליו ושח לו את מצוקתו ואת פליאתו הרבה מתשובת אביו.

מיד פתח ה'בית ישראל' והסביר לו את דברי אביו בפשטות: "התשובה היא שתעיין בספר החינוך (מצוה שס), מצות מעשר בהמה, שם מבואר שורש הציווי הזה כך:

"כי יודע אלוקים שרוב בני האדם נמשכים אחר החומר... ולא נתנו נפשם בעמל התורה... סיבב המסובב בתבונתו... בהעלות כל איש שנה שנה מעשר כל בקר וצאן שלו במקום שעסק התורה והחכמה שם, היא ירושלים... או ילך שם בעל הממון עצמו ללמוד תורה, או ישלח לשם אחד מבניו שילך שם... ומתוך כך יהיה בכל בית ובית מכל ישראל איש חכם יודע התורה, אשר ילמד בחכמתו כל בית אביו..."

עכשיו הבין האיש את תשובת ה'אמרי אמת' כראוי, ואת פקודת שמרה רוחו. וסוף דבר היה שאכן גדל בנו לתלמיד חכם וחסיד שמילא את כל בית אביו תורה ויראת שמים.

כשרכבת ישיבת מיר נסעה לכיוון שנחאי, ארכה הנסיעה זמן רב, הגאון רבי שמואל בירנבוים זצ"ל שנסע אף הוא ברכבת, ניצל את הרגעים הללו לימוד התורה הק', הוא לא הסיח דעתו מלימוד התורה אף לרגע קט על אף קשיי טלטולי הדרך.

בדרכם הם עברו ליד אחד מפלאי הבריאה המפורסמים והנדירים בתבל, חלק מיושבי הרכבת הביטו במראה הנדיר והתפלאו ממעשה ה', אך רבי שמואל לא זע ולא נע, המשיך לרכון על ספרו ולשקוע בתלמודו, חבריו שהיו לצדו העירו את תשומת לבו למה

שרואות עיניהם: 'הן לא בכל יום אנחנו עוברים כאן' - קראו לפניו - 'אנשים משלמים הון עתק כדי לראות את המראה הנדיר הזה, זו הזדמנות של פעם בחיים - המשיכו להפציר בו שיפנה מבט לכיוון החלון לחזות בפלא הגדול. ענה להם רבי שמואל: 'גם לי יש כרגע הזדמנות של פעם בחיים לעבור ליד כזה מקום פלאי, ולהמשיך ללמוד ולא להסתכל'.

* * *

רגיל היה מרן החפץ חיים לספר על שקידתו העצומה של רבי שלמה הכהן בעל ה'חשק שלמה', שכבר בהיותו אך בן שבע עשרה, ידע את כל הש"ס עם הפוסקים, ובקיאותו העצומה בכל חדרי התורה הייתה לשם דבר בעולם אותו:

כשהיה בחור צעיר כבן חמש עשרה, הוא נחלה בצורה קשה, הרופאים אמרו לו שכדי להירפא ולחזור לכוחותיו הוא חייב מנוחה, וציוו עליו להפסיק להתאמץ בלימוד התורה, ולחיוזק דבריהם אף אמרו לו כי אם לא יעשה כן הוא עלול חלילה למות. ענה להם ה'חשק שלמה': 'הרי אף אם לא אלמד תורה אני אמות, כי אינני מסוגל לחיות ללא לימוד תורה, א"כ מטוב לי למות מלימוד תורה מאשר למות מביטול תורה', וכך היה הוא המשיך ללמוד תורה בשקידה עצומה, והקב"ה ריפא אותו מחוליו.

החפץ חיים היה מרבה לספר ספור זה, ותמיד היה מתרגש וחוזר על המשפט 'מוטב למות מלימוד תורה מלימוד מביטול תורה'.

הנה לנו פירוש נוסף על דברי ריש לקיש, אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהן, היינו במי שמבין שחיים בלי תורה, כמיתה חשובים.

* * *

היה זה בתקופת מלחמת השחרור, כאשר היה הכרח להאפיל בלילות את הבתים, ולמנוע אפילו מקרן האור הקטנה ביותר לפרוץ החוצה ולהסגיר את בתי התושבים - אשר עלולים להיות מטרה לכלי המשחית של חיילות האויב.

העלטה הכבדה והאפילה העמוקה - העיקר כמובן על כולם, אולם למרן הגרא"מ שך, בעוד אברך צעיר, היתה בעיה חמורה שבעתיים... הכיצד יוכל ללמוד בחשיכה? להפריד מהתורה למשך כל שעות החשיכה - לא היתה זו כלל אפשרות אשר באה בחשבון! אכן, אל דאגה! בסופו של דבר נמצא פתרון. רבינו נטל סולם, טיפס אל הבידעס, ושם מבלי שאיש ירגיש במעשיו - הדליק נר, התכרבל בפניה ועסק בתורה, משוש חייו....

וזה המקום להזכיר, כי באותם ימים, כאשר הישוב היהודי בארץ הקודש נאבק על קיומו - נולד החיבור הראשון מספרי 'אבי עזרי'.

בהקדמתו לכרך הראשון, שיצא לאור בימי מלחמת תש"ח - חותם רבינו: "הכותב בדמע, בירושלים התנונה כיום במצור ובמצוק, מבחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה".

כי אצל מי שדבוק כל כולו בלימוד התורה הקדושה - אין הבדל בין ימי שלוו לימי מלחמה... הימים כולם לא נועדו אלא בכדי לשרת מטרה אחת ויחידה: ההתעלות בתורה הקדושה, כאשר במטרה זו יכול הוא למצוא את כל האושר והשמחה שבעולם!

דגל המוסר לרבינו גרשון ליבמן זצ"ל - בחקותי

"אם בזווקותי תלכו, ואת מצוותי תשכרו ועשיתם אותם, ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יכולה, ועץ השדה יתן פריו... והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לאלהים וגו'" (כ"ו, ג' יג').

מטרת האדם: שאיפה לרוחניות

מאד, ויפול מישראל שלשים אלף רגלי, אז תלו את כל הנצחון בכוחם שלהם, ולקחו בשבי את ארון האלהים, ואחר כך התחילו לראות בחוש את האותות והמופתים שנעשו אצלם, והם בעצמם תלו את זה בגלל ארון ה'. החליטו לשלוח אותו בחזרה לישראל, ולהשתחרר מהמכות שהובאו עליהם. "וידאו אנשי אשדוד כי כן, ואמרו לא ישב ארון אלהי ישראל עמנו כי קשתה ידו עלינו ועל דגון אלהינו". וזוהי לכאורה הגיעו לאמונה חושית, מה גדלו ועוצמתו של אלהי ישראל, ואף על פי כן. ממשיכים לקרוא לדגון שהוא אלוה שלם. כשהחליטו לשלוח את ארון ה' וחיפשו כמה דרכים והחליטו לשלוח אותו מתנות ולא לשולחו ריקם, אף על פי כן הם עוד לא משוכנעים שכל המכות באו אליהם בגללו, ועוד מחפשים סימנים: וראיתם אם דרך גבולו יעלה בית שמש, הוא עשה לנו את הרעה הגדולה הזאת, ואם לא, וידעו כי לא ידו נגעה בנו, מקרה הוא היה לנו.

אינו קשיות עורף! איזה עוורון! כמו פרעה מלך מצרים. רק המקריית שולטת! רק הסיבות הגשמיות החיצוניות שולטות. ואינם עדיין משוכנעים שהנהגת העולם תלויה בריבון העולם ובהנהגת רוחנית שאינה מקרית. וגם אחר כך "וישימו את ארון ה' אל העגלה... וישרה הפרות בדרך על דרך בית שמש במסילה אחת הלכו, הלוח וגו', ולא סרו ימין ושמאל, וסרני פלשתים הולכים אחריהם עד גבול בית שמש". הרי ראו את הכל בחוש! האם הפסיקו להיות פלשתים? האם באו אל עם ישראל להתגייר ולקבל עליהם את מלכותו יתברך? לא ולא. קשיות עורף כזו! הכל תלוי רק במקרה, ואין להם השגה בעניינים רוחניים ובכחה של התורה שבתוך ארון האלהים להנהיג את העולם.

רק לעתיד לבא, רק אז יתעוררו וירגישו את האמת, אז יתבטלו ביטול גמור לפני כלל ישראל, עד כי באים וטוענים לפני הקב"ה: רבונו של עולם הרבה שווקים תקנו, הרבה מרחצאות עשית, הרבה כסף וזהב הרבינו, וכולם לא עשית אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה (עבודה זרה ב:). לא פחות ולא יותר. עכשיו הם מגלים שכל מה שעשו היה כדי שבני ישראל יעסקו בתורה. מתגלה להם למפרע שזה היה כדאי להם. אילו באמת הבנינו את זה קודם, ואילו עשו כדברי ר' יהושע בין לוי במדרש, אילו היו מעמידים שוטים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות כדי שבני ישראל יתמסרו רק ללימוד התורה! אבל הם לא מבינים את זה! ותולים את ענין הנהגת העולם רק במקריית ורק בגשמיות ורק בהנאות עוברות, וזה מה שהקב"ה עושה להם בהמשך: אמר להם הקב"ה שוטים שבעולם, כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם... תקנתם שווקים... מרחצאות לעדן בהם עצמכם. כסף וזהב שלי הוא... כך אחרי מלכות רומי נכנסת מלכות פרס, וכל אומות העולם, אינו מבינים את הסוד שניתן רק לעם ישראל. מטרת בריאת העולם, סוד קיומו של כל היקום, זה להגיע למצב של והתהלכתי בתוכם...

כמה עליו להתחזק בדיעה זו ולהשתדל להתחזק בלימוד התורה ובלמוד המוסר כדי להשריש בנו את ההרגשה הזו, שרק על ידי שנקיים את בחקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה או נזכה לאושר הנכסף של והתהלכתי בתוכם, אטייל עמכם בגן עדו.

אומר רש"י ז"ל: "והתהלכתי בתוכם" - אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם ולא תהיו מודעונים מפני... התורה כאן אינה חוסכת במלים כל כך הבטחות לעם ישראל אם ילכו בחקותי ה'. יותר מעשרה פסוקים של הבטחות נפלאות אשר רובם מבטיחים לעם ישראל את קיומם הגשמי ברווח ובלי שום דאגות וחששות, והשיג לכם דיש את בצי... ואכלתם לחמכם לשובע, ונתתי שלום בארץ, אומר רש"י: שמא תאמרו הרי מאכל הרי משתה אם אין שלום אין כלום, תלמוד לומר אחר: כל זאת ונתתי שלום בארץ, כל כך הבטחות, ונצחונות במלחמות וכו', הבטחת הקיום בלי שום דאגה. לכאורה, לשם מה יש צורך לעוד הבטחה של: והתהלכתי בתוכם, אטייל עמכם בגן עדן, שזה נוגע לעולם הבא, ואין לזה שום קשר להבטחות הקיום בעולם הזה, ולמה הם צריכים כבר עכשיו לדעת על הבטחה כזו?

אלא רואים כאן כמה התורה הקדושה רוצה להדגיש שבשביל עם ישראל, ייעודו ותכליתו, לא מספיק לתת להם הבטחות גשמיות. אצלם התכלית זה לא העולם הזה, הכבוד, ההנאות החולפות. הדאגה האמתית היא דאגת הנצחיות, הרוחניות, תיקון הנפש ולא רק תיקון הגוף. דאגות החיים של בני ישראל זה החיים הנצחיים, השראת השכינה, דביקות בה', הרגשים נעלים, מוסר, מזה יש להם סיפוק ולא מהשגת הנאות גשמיות. השגה כזו! ונתתי משכני בתוכם, והתהלכתי בתוכם, קנינים בתיקון הנפש, זו ההבטחה המיוחדת את עם ישראל, ובגלל זה נכתבה בסוף ההבטחות, כי היא העיקר.

במדרש תנחומא כאן מובא: אמר ר' יהושע בן לוי: אילו היו אומות העולם יודעים שהם לוקים כשחוטאים ישראל, היו מעמידים שני אסטרטגיות שיהיו משמרים כל אחד ואחד שלא יחטא. אומות העולם לא ירדו לסוד הזה השמור רק לעם ישראל. העיקר זו רוחניות. אילו ידעו, מה זה אלוקים בשביל ישראל היו מעמידים שוטים בכל בתי כנסיות ובתי מדרשות כדי להכריח את ישראל ללמוד תורה. לא כמו היום שאנו רואים שאפילו יהודים בשלטון אינם מעוניינים שבני ישיבות יתמסרו רק ללימוד התורה, ואילו היתה להם האפשרות היו מעמידים שוטים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות כדי להפריע ללומדי התורה. רואים איזו ידידה, רואים כמה גדולה ההיבטחות כשלא מקיימים "אם בחקותי תלכו".

מי היום מרגיש את זה? מי היום משיב אל לבו שלימוד התורה בישיבה זה כל כך נוגע וטוב לכל העולם, לכל כלל ישראל ואף לאומות העולם. אנו כל כך בשפלות נוראה, שבמקום להתגאות במה שזכינו, אנחנו כל כך נתונים תחת השפעת אומות העולם והרשעים, ואנו מתביישים במעמדנו. כל העולם תולים את מצבי המלחמה והיסורין למיניהם בכל מיני סיבות ופוליטיקות. ומי יגלה את עיניהם, כמה הם רחוקים מהסיבה האמתית: שכל הבעיות, מקורן בהתרשלותנו בלימוד התורה, בזלזול בעבודת הבורא, ברפיין בלימוד המוסר. רואים כמה דעת בעלי בתים רחוקה ומנוגדת לדעת חז"ל ולדעת תורתנו הקדושה. דוגמא נוספת לגישת הגויים להנהגת העולם. הם תולים הכל במקריית, ואינם יודעים את הסיבה האמתית. בשמואל א' בפרק ה' אחרי שהפלישתים ניצחו את ישראל, "ותיה המכה גדולה

"והתודו את עונם ואת עון אבתם במעלם אשר מעלו ב" (כו, מ).

כתב הגאון ר' חיים זייצ"ק זצ"ל, כמה קשה לאדם להתודות על מעשיו, כי וידוי היונו סתירה גמורה לכל המעשה אשר עשה, והוא מבטל את עצמו ואת כל הוויתו עד עכשיו, ולכן קשה לאדם להתודות. כתוב במשנה (סנהדרין ו, ב) לגבי הנסקל. היה רחוק מבית הסקילה כעשר אמות, אומרים לו התודה, שכן דרך כל המומתין מתודין, שכל המתודה יש לו חלק לעולם הבא. ואם אינו יודע להתודות אומרים לו אמור תהא מיתתי כפרה על כל עונותי. וזה הכוונה שאינו יודע להתודות, שאדם אינו יכול להרגיש שכל מעשיו היו לריק וטעה בכל פעולותיו, ומוטב לו למות בחטאיו מאשר להתבזות לפני קהל ועדה.

ולכן היו אומרים לו שלפחות יאמר שמיתתו תהא כפרתו, שאינו מאשים את עצמו כל כך, אלא שמבקש שמיתתו תשמש לו כפרה כללית על חיינו. והקושי שבאדם להתודות זהו מפני שהוא רגיל במעשיו, וההרגל נהיה לבשר מבשרו, ולכן מוטל על האדם ליגע ולטרוח בכדי לקעקע את ההרגלים הרעים.

"אם בחקותי תלכו" (כו, ג).

המשיל על כך הגאון ר' נחום זאב זצ"ל בנו של הסבא מקלם. קבוצת אנשים ישבו על יד השלחן ואכלו ושתו ולא היה ניכר הבדל בין איש לרעהו, אחר הסעודה קמו כולם והלכו, רק אחד נשאר על מקומו ולא ידעו מה הסיבה שאינו זז ממקומו, הביטו למטה וראו שאין לו רגלים.

כך יש אנשים שיושבים יחד באותו ביהמ"ד עם כל חבריהם ואינם מכירים הבדל בין זה לזה, אבל אחר כך כשצריכים ללכת בעולם הגדול אז מכירים הבדל בין זה לזה, למי יש רגלים ולמי אין רגלים, יש אנשים שכל רוח קלה מפילה אותם ויש אנשים שכל הרוחות שבעולם אינם יכולים להזיזם.

לכן אמרה התורה "אם בחקותי" - "תלכו" שיהיו לכם רגלים ללכת עם התורה בדרכי העולם, ולא להתבייש מפני המלעיגים אלא להיות עז כנמר לעשות רצון אבינו שבשמים.

"אם בחקותי תלכו" (כו, ג).

פירש רש"י, שתהיו עמלים בתורה. יסוד גדול בענין עמלות בתורה למד הגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל מדברי חז"ל (מנחות ז, א), שאבימי שבעה את מסכת מנחות, והלך לפני רב חסדא שיזכירו לימודו. והקשו, מדוע לא קרא לרב חסדא שיבוא אליו. ותימצו, "סבר הכי מסתייעא מלתא טפא". ופירש רש"י, משום יגיעתי ומצאתי.

ומבואר, שענין יגיעת התורה אינו רק בלימוד עצמו, אלא אף בטירחא שטורח עבור הלימוד אף שאין לו שייכות לגוף הלימוד, וכגון ההליכה ללימוד, הוא גם שייך לעמל התורה וזוכה על ידי כך להשגת התורה. וביאור הדבר הוא, כי היגיעה בתורה שמביאה לידי השגה, מלבד שטבע הדברים מחייב, שאם ייגע ויעמול שישג את הדבר, נוסף על כך הוא שיש ברית כרותה לישראל שלא תשוב היגיעה ריקם, וכדברי חז"ל "יגעתי ומצאתי תאמינן" ואף לאחר היגיעה הוא בגדר מצאיה, כי זוכים גם לדברים שאין בכח האדם להשיגם על ידי העמל. ולכן גם ע"י עמל וטורח שלא שייך לגוף הלימוד, התחדש מדברי חז"ל שאף בהם יש סיעקתא דשמיא שזוכה על ידם שיתגלו לו עמקי תורה והשגותיה.

והגדת - רבי יעקב גלינסקי זצ"ל

"ואכלתם לשבע"
יהודי בא לפני רבו, שבור ורצוף.
רודף הוא אחר הפרנסה, וזו
בורחת ממנו בכל אשר עסק,
נכשל. שערי ההצלחה ננעלו
בפניו.

הביט בו הרב: "אתה בכל זאת חי, לא גוועת
ברעב..."

אכן, לבסוף שולח הוא יד במלאכה מזדמנת,
מרוויח מן היד לפה, אבל זה לא זה. מה יעשה?!

אמר לו רבו: "עצתי לך, ביום חמישי מתקיים היריד
בעיר הסמוכה. לך לשם, ותסתכל סביבך!"

לבו ניתר משמחה. מי יודע מה חזה הרב, איזה
עסק יזדמן לפניו. בלב מתרונן הלך אל היריד.
המוני סוחרים הגיעו עם עגלות מלאות. מיקומם
ברחבה והפכום לדוכנים גדושי סחורה, ואת
הסוסים קשרו לעצים סביב. על צווארם תלו שק
עם שיבולת שועל, למאכלם.

המוני הקונים עברו מעגלה לעגלה, מיששו
והתמקחו, שילמו ולקחו, ואיש לא פנה אליו
בדברים. נהדף ממקום למקום והפריע בכל מקום,
עד שמצא מקלט בצל העצים, בין הסוסים, והמתין
למישהו שיתעניין בו, שיציע דבר מה, ולשוא. היריד
ננעל, הסוסים שבו ונרתמו לעגלות הריקות ועזבו
את המקום, והוא נותר לבדו... בלב דווי שב אל
הרב עם תקוה שנכזה וטרניה גלויה. "בידיים
ריקות שבת, רבי", הפטיר במרירות.

"לא ציפיתי שתעשה שם עסקים", אמר הרב.
"אבל לבטח החכמת. ספר נא מה ראית".

וכי מה ראה, הלא הדפוהו ממקום למקום עד
שמצא מקלט בין הסוסים...

"נו", אמר הרב, "מלפנו מבהמות ארץ" (איוב לה,
יא). ניתן ללמוד גם מסוסים..."

צחק האיש צחוק מריר: "אכן, הסוסים כבני אדם,
יש חכמים ויש טיפשים... קשרו אותם ברסנם
לעצים. היו שהתאוו לעשב שלגליהם, אך החבל
הקצר לא אפשר להם. משכו והתייסרו ונפצעו עד
שוכנעו, והשקיעו עצמם בשק שיבולת השועל. והיו
חכמים, שמיד אכלו מן השק וחסכו את
ההתאמצות והאכזבה..."

"ועוד תאמר שחזרת בידיים ריקות? הלא זה מה
שרציתי שתראה", קרא הרב. "הבורא יתברך נותן
לחם לכל בשר, תולה לכל אחד מאיתנו את שק

שיבולת השועל, ורבים כל כך מתאמצים ומושכים
ומנסים ומתאכזבים -

ולבסוף, כולם משקיעים ראשם בשקיהם שלהם -
האם לא חבל..."

ה' מיטיב לכל, אין בכך ספק. ובכל זאת, הן רואים
אנו צרות כה רבות! אין ברירה, חייבים לומר שגם
הן לטובה!

וכרבינו ה"חפץ חיים" זצ"ל שפגש בתלמידו שיצא
לעסקי מסחר וההצלחה לא האירה לו פנים.
התעניין: "מה נשמע?"

נאנח התלמיד: "מה אומר לכם, רבי - יותר טוב
לא היה מזיק!"

"מנין לך", השיבו ה"חפץ חיים". "לי אין ספק בכך,
שיותר טוב היה אכן מזיק. שאם לא כן, היה טוב
יותר!"

משל למה הדבר דומה, לבן שחש במעיו והרופא
הורה למנוע ממנו כל מאכל במשך יממה שלמה.
כל אותה עת ניטש קרב בינו לאביו. הוא הושיט יד,
והאב לקח. הוא בכה והתחנן והאב לא שעה.
גלגל אהבתו, בגלל דאגתו, בגלל רחמנותו, עבור
טובת בנו!

ועל כך אמר רבי איצלה פטרבורגר זצ"ל: בכל בוקר
מודים אנו לבוראנו בשם ומלכות שעשה לי כל
צרכי. והלא אף ספק ברכות, להקל. וכאן, אין
שום ספק: מה שיש לי, ואף מה שאין לי, הכל
בכלל "כל צרכי"!

מדוע? או כדי למרר עוונות, או כדי שנבקש, וניצור
תלות בבורא - אבל כבר מסופר על צדיק אחד,
שבוסס ברפח חוצות ובעליו הקרועות, הרטיבות
חדרה, הקור הקפיא - ולפתע הושלמה המלאכה:
הסוליה ניתקה בשלמותה ושקעה בבוץ...

נשא עיניו למרום, ואמר בשברון לב: "רבונו של
עולם, אבקשך, אנא, אחד מן השניים: או שתתן לי
נעלים, או שתתן לי שכל להבין שאני צריך נעלים!
אבל אם לא זה ולא זה, עלולה חלילה לעלות בלבי
טרניה. אל תביאני לדין ניסיון..."

ואנו, הרי שכל אין לנו. נבקש, לפחות, שיהיו לנו
נעלים...

הסטייפלר זצ"ל אמר לי, שמימות עולם לא היתה
כזו סייעתא דשמיא ללימוד התורה כבדורנו -

האם אנו מנצלים אותה?
והכוונה, לרוחניות ולגשמיות כאחד!

אני, עוד אכלתי "ימים" אצל בעלי בתים. איזו
עניות היתה, להם לא היה מה לאכול, ולנו מכל
שכן! לא בכל יום משובצים היינו לארוחת חסד.
היו ימים שרעבנו מלכתחילה. שמראש ידענו שאין
מה לאכול והיו, שרעבנו בדיעבד. חשבנו שיהיה
ולא היה -

בחור ישיבה התעניין אצל חברו: "מה נותנים לך
שם לאכול?"

ענה: "אפילו לחם אין. נותנים דיסת גריסים,
קשיא", כך נקראה.

הפטיר השני: "מצבך עוד טוב. לך נותנים קשיא,
ולי נותנים תירוצים: היום לא השיגו, בעל הבית
חולה..."

ולמדו! אוהו, איך למדו!
כך בחורים, וכך אברכים!

המשגיח של ישיבת ברנוביץ', הגאון הצדיק רבי
יעקב ישראל לובצ'נסקי זצ"ל, הי"ד, סיפר לי,
שבשעתו התגורר באיישישוק, וה"חפץ חיים" בימי
אברכותו, לאחר שחיבר את ספרו, נסע עם בנו
לכולל הפרושים באיישישוק, ללמוד בפרישות.
ומובן, שאכלו "ימים". אלו שהכירוהו, תמהו: וכי
לפי כבודכם הוא, לאכול "ימים"? ענה: "הן פסוק
מפורש הוא: מי האיש החפץ חיים - אוהב 'ימים'
לראות טוב (תהילים לד, יג), אין 'טוב' אלא תורה
(אבות פ"ו מ"ג)!"

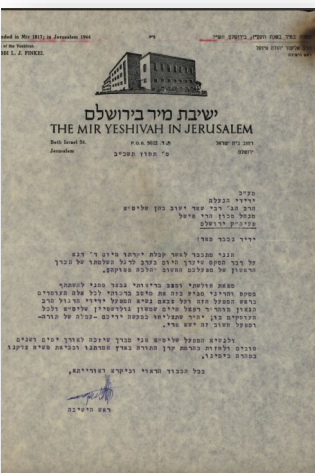
ומבחינה רוחנית

"ל"ש אגרת אריה" זצ"ל לא היה ש"ס! שואל היה
מסכתות מבעלי הבתים! לרבי ישראל סלנטר
זצ"ל לא היה ש"ס! למד בספרים שאולים! בכל
ישיבת סלבודקה היה רשב"א אחד, "שיטה
מקובצת" אחת! היה תור לעיון! כמה התיגענו
בש"סים משובשים, דפוס זיטומיר, עד שמצאנו
שהגירסה בש"ס דפוס וילנא מתוקנת!

והיום, כזה שפע, ספרי ראשונים ואחרונים,
מפרשים ומלקטים, אין תירוצים!

שמעתי מרבי חיים שמואלביץ זצ"ל: כמה כואב
הלב! בחור יושב ולומד, הרי הוא בגן עדן. והפוסק
מדברי תורה ועסק בדברי שיחה, מאכילים אותו
גחלי רתמים (חגיגה יב ע"ב, עבודה זרה ג ע"ב),
והרי זה גיהנום -

מעצמו, מיחמתו מגרש עצמו מגן העדן, לקלחת
הגיהנום!... (מתוך והגדת הגדה של פסח)

גזי ישיבה - ישיבת מיר ד'

מימין לשמאל: 1. תורה
שלמדתי באף - שמונה מסכתות
מן התלמוד בבלי - אשר נדפסו
במצור ובמצוק בעיצומה של
מלחמת העולם השנייה -
שנחאי תש"ב-תש"ה. 2. מאסף
תורני תלפיות, אשר נדפס
בשנחאי בהשתתפות תלמידי
הישיבות מגולי פולין. ובסופו
תשובת החזו"א וגודלי ישראל
על שאלת השבת בארצות
המזרח הרחוק. שאגהאי (כינא)
תש"ו. 3. מכתב ברכה בחתימת
מרן הגאון רבי אליעזר יהודה
פינקל זצ"ל מייסד וראש ישיבת
מיר בא"י - ירושלים